

Bakos István

Emlékeim a hőskorszakból

Adalékok a lakiteleki sátor és az MDF történetéhez

Bevezető gondolatok

A lakiteleki találkozóról kiadott jegyzőkönyv, az 1993-ban rendezett Szárszói találkozó, a Magyar Demokrata Fórum történetét feldolgozó kiadványok (Szécsi Árpád¹ és mások), illetve egykori vezetőinek (Bíró Zoltán, Csengey Dénes, Csoóri Sándor, Csurka István, Fekete Gyula, Für Lajos, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor) visszaemlékezései, kiadványai számos elemét már kitűnően megvilágították a rendszerváltás hajnalának, de megválaszolatlan és homályos fejezetei is bőséggel akadnak a magyar élet e szakaszának. Jómagam is írtam már az életpályámban fontos szerepet játszó lakiteleki találkozóról, azt szervező baráti körünkről, illetve közös erőfeszítéseink gyümölcseiről, így a Magyar Demokra-

1 Szécsi Árpád: A „szabadság kis köreitől” a választási győzelemig. A Magyar Demokrata Fórum története a korai kezdetektől 1990. március 25-ig. <http://www.ajk.elte.hu/file/SzecsArpad-ValasztasiGyozelem.pdf> (Utolsó letöltés: 2017.08.03.)

ta Fórum kibontakozásáról is.² Az eddig leírt és általam olvasott közös mű összességében azonban eléggé egyenetlen és hézagos, nem képes visszaadni a lényegét, tényekben is csak egy töredékét annak, amit e sorsfordító korszakban átéltünk és megcselekedtünk. Sára Sándor *Feldobott kő* c. filmjének vezérgondolatát, magunkra nézve is elfogadom: „Nemcsak azt kell vállalni, amik vagyunk, hanem amik voltunk és amik lehettünk volna!”

Ezért ragadtam tollat. Nem vezetek naplót, de rengeteg feljegyzést, iratot, fényképet és dokumentumot őrzök rendszertelenül e hőskorszakból. Ezekből szedtem össze az alábbiakat, hogy a magam néhány adalékával hozzájáruljak a huszadik évforduló alkalmából tovább íródó közös kortörténeti dokumentumunkhoz.

A Bethlen Gábor Alapítvány köre és hatása a MDF megalakulására

Ceaușescu Romániája magyarelles politikáját, erőszakos asszimilációját és a hazai vezetés nemtörődömségét, tehetlenségét tapasztalva, az elcsatolt területek magyarságának támogatására nemzetföltő szándékkal kezdeményeztük a Bethlen Gábor Alapítvány létrehozását és államilag engedélyezett működését. Az alapítvány eszméje mozgósította az addig csak egyénileg és rendszertelenül akciózó, segélyező nemzethű értelmiség javát, akik közül – 1979 karácsonyától 1980 húsvétjáig – nyolcvanhatan alá is írták a Bethlen Gábor Alapítvány enge-

2 Bakos István: *Közszolgálatban...* Budapest, Püski, 1984. 271–349; *Alapítvány a nemzet javára. A Bethlen Gábor Alapítvány negyedszázada, 1980–2005.* Szerk. Bakos István. Budapest, Püski, 2006.

1987. szeptember 27.: A lakiteleki sátor közönsége az előadót hallgatja.

Elöl ülnek: Kozma Huba, Fekete Pál, Varga Mihály. Második sor: Újhelyi Szilárd, Szesztay András, Benke László. Harmadik sor: Vigh Károly, Bakos István, Lugossy László. Negyedik sor: Hegedűs István, Vekérdi László, Kovács András. Mögöttük állnak többek között: Galló Béla, Tóth Károly Antal, Urbán László, Bertha Zoltán, Bogár László, Elek István, Bogdán Emil, Bíró Zoltánné Tóth Rozália, Szakolczay Lajos, Bíró Friderika, Medvigy Endre, Dragon Pál, Konrád György és Jeszenszky Géza.

Bakos Istvántól származó fénykép.

délyezését kérő, Pozsgay Imre miniszterhez szóló levelet. (A kezdeményezők jó része hét év múltán a lakiteleki találkozó aktív résztvevőjévé vált.)

Két éves huzavona után – miközben az Alapítvány kellő anyagi alapok nélkül, de megkezdte szervezett érdekvédő és segélyező munkáját – 1982 májusában a Kárpátia étteremben találkoztunk ismét. Megeléjelve a tétlenkedést Illyés Gyula, Kodály Zoltánné, Németh Lászlóné és Csoóri Sándor – mint alapítók – befizették a magánalapítvány alaptőkéjét (százezer forintot), s aláírták a Király Tibor jogászprofesszor és Kiss Ferenc szövivőnk által elkészített és 1982 őszén a minisztériumhoz jóváhagyásra benyújtott alapítványtervezetet. Az MSZMP vezetése azonban megtiltotta az engedélyezést, sőt büntetőakciók sorát

indította el az alapítvány hivatali támogatóival szemben. Először Bíró Zoltánt távolították el az irodalmi- és sajtófőosztály éléről, majd Pozsgay Imrét a miniszteri székből. Ezután az írók és művészek cenzúrázása, szilenciuma, majd az őket közlő folyóiratok és főszerkesztőik végzése következett. Ezek közül a *Tiszatáj* és a *Mozgó Világ* elleni hadjárat fogadtatása, majd az Írószövetség tisztújító közgyűlésén lezajlott ütközet a szellemi élet széleskörű ellenállását mutatta. A pártközpont lélektani hadviselést és egzisztenciális fenyegetést egyaránt hordozó intézkedései, akciói azonban már az úgynevezett létező szocializmus erózióját jelezték.

A nemzeti ellenállás egyik jelentős, a lakiteleki találkozót megelőző lépése volt, amikor a Bethlen Alapítvány, a *Hitel* és

a határon túl élő magyarok ügye körül évek óta tartó huzavonát megelőzve, 1984 nyarán merész lépésre szántuk rá magunkat: Kádár Jánoshoz, az MSZMP főtitkárához intéztünk levelet, amelyet Bíró Zoltán öntött végső formába, és *tizenkilencen* írtunk alá. [A levél szövegét *Dokumentum* rovatunkban közöljük – A szerkk.] A július 27-én elküldött, nemzeti sérelmeinket pontokban felsoroló és azokra sürgős megoldási javaslatokat tartalmazó levélre gyors válasz érkezett Aczél Györgytől, aki augusztus 22-ére, megbeszélésre a Pártközpontba hívta az aláírókat. Ezen a kétórás, „szondázó” értekezleten a külföldön tartózkodó Halász Péter és Zelnik József kivételével valamennyien megjelentünk. A Knopp András által aláírt augusztus 27-i (Inf/1466/84 jelzetű), 11 oldalas emlékeztető szerint a fő szövivők – Csoóri Sándor, Kiss Ferenc – mellett a társaság többi tagja is szólhatott. Fekete Gyula, Für Lajos, Csurka István, Sinkovits Imre, Madaras József, Bíró Zoltán többször is véleményt mondott, de Sára Sándor, Kodolányi Gyula, Gombos Kati, Vekerdí László, Bakos István és Kovács István is megnyilvánult a felvetett ügyekben, míg a másik oldalon egyedül Aczél György volt a kérdező és tárgyalópartner. A mi oldalunkon, „néma tanúként” jelen volt még Czine Mihály, Kis Pintér Imre és Nagy Gáspár barátunk, míg szemben velünk a pártapparátus tisztségviselői (Katona István, Knopp András, Agárdi Péter stb.) ültek és jegyzeteltek szótlanul. Mi akkor még nem tudhattuk, hogy levelünket hamarosan a legfelsőbb politikai hatalmi szerv, a Politikai Bizottság tárgyalja, s e megbeszélés a PB 1984. decemberi ülésének előkészítését szolgálta. A tárgyalás egyik eredményeként az addig féllegálisan, hivatalos engedély nélküli Alapítvány működését 1985 nyarán miniszteri rendelettel és felügyelettel engedélyezték (a 3T közül a „túr” kategóriában), a *Hitel* azonban csak 1988 novemberében jelenhetett meg.

Ez a civil kurázssal és a benne részt vevők anyagi–szellemi–fizikai áldozatvállalásával működő alapítvány, 1985-ös legalitását követően egészen a rendszerváltásig, főként az elcsatolt részeken élő magyarság mindenféle terhét és gondját kényszerült magára vállalni, a menekültek és üldözöttek ügyeinek intézésétől az élelmiszersegélyek és könyvek, folyóiratok kicsempészésén, a továbbtanulók ösztöndíjazásán át a magyarságszolgálat legkiválóbb képviselőinek megismertetéséig és hazai kitüntetéséig. Az embert próbáló feladatokban az 1985-től kuratóriumi elnökünkkel választott agrárközgazda, Márton János és a rebellis verseiért hosszú szilenciumra ítélt titkárunk, Nagy Gáspár áldozatos, bölcs, közös tevékenysége révén becsülettel helytálltunk. A kuratórium támogatásával működő titkárság egyes tagjai következetes és szívós szellemi előkészítő, illetve szervezőmunkájukkal, a legnehezebb időkben a rendszerváltás folyamatának irányítóivá váltak. Csoóri Sándor és Für Lajos kurátorunk mellett Bíró Zoltán, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor révén vagy vezetésükkel mi is részt vettünk a nemzeti szolidaritás és az ellenállás olyan jelentős akcióinak szervezésében és lebonyolításában, mint a *monori találkozó*, a *Bibó-émlékkönyv*, a *lakiteleki találkozó*, a *romániai falurombolás elleni tüntetés*, illetve *Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése*. Ekkoriban már egyre gyarapodtak az autonóm közösségek, az ellenzéki csoportok hajszálerekként erősítették mozgalommá egymást, határon innen és túl. Az alapítvány negyedszázados történetéről készült könyv, illetve Szécsi Árpádnak az Alapítvány első év-tizedéről szóló írása mutatja, hogy bármilyen előremutató ellenzéki, demokratikus vagy reformmozgást – emberjogi, polgári akciót – tárgyalunk közelebbről a rendszerváltást előkészítő korszakban, mindenütt ott találjuk – Illyés Gyula szavával – a „Bethlen Gábor-társaság” képviselőit.

A találkozó megszervezéséről

A lakiteleki találkozó alapvetően Lezsák Sándornak és családjának, illetve Pozsgay Imrének a bátorságán, áldozatkészségén múltott, mesteri előkészítésében és lebonyolításában főként Bíró Zoltán, Für Lajos, illetve Bihari Mihály, Fekete Gyula és Csurka István vállaltak meghatározó szerepet. A *magyarság esélyei* c. tanácskozás megszervezését Für Lajosék nagymarosi telkén, kibővített titkársági ülésen beszéltük meg. Ekkor állapodtunk meg a tanácskozás főbb előadóiról és a meghívandók köréről, személyéről is. Emlékeim szerint itt döntöttünk az új szerveződés nevééről, ahol alapos vitában kristályosodott ki a Magyar Demokrata (és nem *demokratikus*) Fórum (és nem Szövetség, vagy Front) neve s emblémája, a népművészetünk ősi motívumát őrző *tulipán*. Itt határoztunk a szóbeli meghívásról, a szervezők feladatairól.

Lakitelek és ami utána következett

A vihartépett lakiteleki sátor varázsát és az ott kialakult testvéries légkört csak átélni lehetett, visszaadni nem, legfeljebb érzékeltetni tudja a filmfelvétel vagy a dokumentumkötet. Hasonló a helyzet az egyre népszerűbbé vált jurtabeli fórumokkal is. Ezekből kitűnt a növekvő érdeklődés (kb. 520, majd 720 fő vett részt rajtuk).

A januári fórumon például a meghívott főelőadók (Schmidt Péter prof., Bihari Mihály, Kukorelli István) központi párt-döntés miatt nem vehettek részt, de Bíró Zoltán, Fekete Gyula, Csurka István, Szabad György, Sólyom László, Makovecz Imre, Csengey Dénes és a többi felszólaló ezt feledtette. Hitelesen szóltak a képviseleti demokrácia és az Országgyűlés feladatairól és lehetséges szerepéről. Közmegegyezésre jutottak néhány ponton, de számos ügy, így például az alkotmányozó nemzetgyűlés megvitatása, megvalósításának mikéntje függőben maradt.

A márciusi tanácskozás a vidékiek panaszával kezdődött: Kozma Hubáékat Kiskunmajsán, Furmann Imrééket pedig Miskolcon, 60-70 fős társasággal együtt magánlakásba száműzték tanácskozni. Ezen az összejövetelen Bíró Zoltán vezetésével a határainkon túli (főleg erdélyi) és a szórványban élő magyarság helyzetét vettük górcső alá, olyan előadókkal, mint Joó Rudolf, Csoóri Sándor, Duray Miklós, Szépfalusi István és Szócs Géza (ő a Szabad Románok Világegyesülete két képviselőjét is megszólaltatta). Délután Lezsák Sándor elnökletével folytatódott a Fórum, Csurka István, Tamás Gáspár Miklós, Rónai András, Fekete Gyula, Balogh Júlia, Für Lajos, Czine Mihály, Király Zoltán, Szabad György, Hámos László, Kocsis István, Vigh Károly és számos más felszólalóval.

Ez a rendkívül megalapozott, tényeket és érveket felsorakoztató fórum eszmeileg és hangulatilag is előkészítette a *romániai falurombolás ellen* 1988. június 27-én, a Hősök terén szervezett hatalmas tüntetésünket, amelyen közel százezren vettek részt, s amely igen nagy nemzetközi visszhangot keltett. Minisztériumi köztisztviselőként nem kis gondot okozott, hogy a szervezőgárda tagjaként, kettős minőségben (BGA, MDF) is részt vegyek e számomra oly fontos tüntetésen. Sikerült elérni, hogy a hivatalosan engedélyezett, példásan megszervezett tiltakozó nagygyűlésen a Művelődési Minisztériumból néhány kollégámmal együtt vonulhattunk föl, s jelenlétünkkel is kifejezhettük szolidaritásunkat az elcsatolt magyar nemzetrészek iránt.

Ez azért volt meglepő, mert a *négyek* (Bíró Zoltán, Bihari Mihály, Király Zoltán és Lengyel László) MSZMP-ből történt áprilisi kizárása után minden lehetséges pártfórumon élesen tiltakoztam az eljárás ellen. Állandó megfigyelésnek, végzálásnak voltam kitéve, mivel az MM küldöttgyűlésen kifejtettem, hogy két közeli barátom, egykori pártajánlóm és eszmetársam (Bíró és Bihari) nézeteivel

messzemenően egyetértek, s visszavételükig semmiféle pártfeladatot nem vállaltak. Ezt nem vették jónéven, ami azonban nem fékezte, inkább serkentette az MDF akcióiban és a Bethlen Alapítvány Titkárságában való szerepvállalásomat.

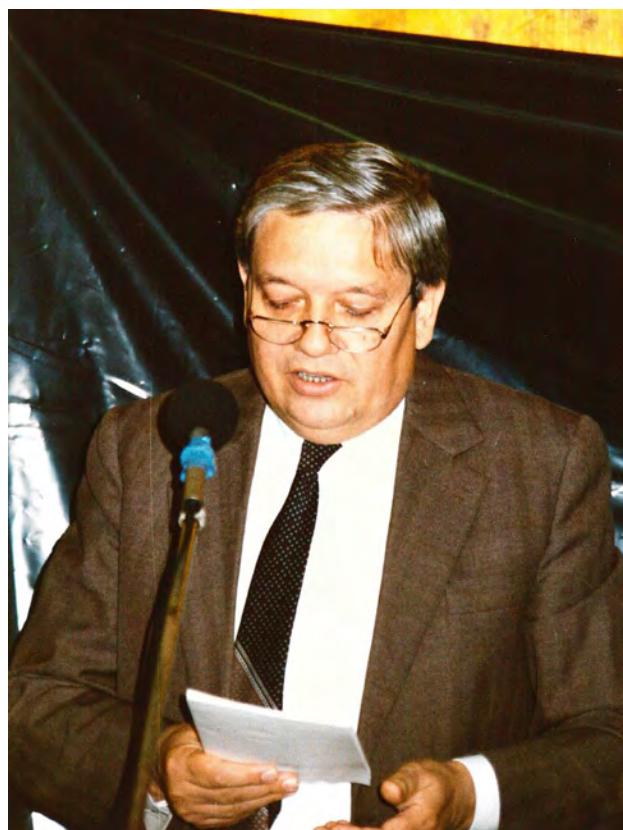
Nagy jelentőségű volt az MDF jövője szempontjából az 1988 május közepén tartott fórum is, amelyen több mint hét-száz fős közönség részvételével *a sajtó-irányítás, a nyilvánosság, a kiegyensúlyozott tájékoztatás és a demokratikus átmenet* kérdéseit vitattuk meg, a Szabad Kezdeményezések Hálózata, a Fidesz és a média képviselőivel együtt. Imponáló már maga a névsor is, hiszen az elnöklő Bíró Zoltán után olyan politikai és szakmai tekintélyek mondták el véleményüket, mint Mészöly Miklós, Hirschler Richárd, Csengey Dénes, Lázár Guy, Halmai Gábor, Kis János, Czákó Gábor, Kiss Gy. Csaba, Barki Éva Mária, Fekete Gyula, Vigh Károly, Tamás Gáspár Miklós, Ablonczy László, Derégán Sándor, Lendvai Sándor, az MDF-et külön is üdvözlő fideszes Németh Zsolt, a katolikus sajtó részéről Dr. Szendi József megyéspüspök és Márkus László. Őket követte Szekfű András, Szekeres László, Bollobás Enikő, Eörsi István, Gadó György, Kerényi Imre, Kálmán Attila, Varga András és Benke László (a felsorolás nem teljes). Színvonalas, olykor szikrázó hangulatú eszmecserének voltunk részesei, amely a rendszerváltás egyik allergikus kérdését, a sajtónyilvánosságot, a média növekvő hatalmát, illetve annak irányítását, tulajdonlását feszegette. Csurka István hatásos beszéde és egy közös nyilatkozat zárta e nagy jelentőségű tanácskozást. Amit hallottunk, sok tekintetben biztató lehetett számunkra is, az viszont már ekkor látszott, hogy e téren *az ellenzéki erők együttműködése nem lesz felhőtlen*. A média által vezérelt népmóditó tömegpolitizálásra – amelynek főpróbáját a négyigenes népszavazáskor az SZDSZ sikeresen megvalósította – szerencsére az MDF nem volt kapható, de vezetői a modern kommunikációs technikák

alkalmazásától is idegenkedtek. Nem tudtunk úgy élni vele, ahogy kellett volna, ami később hozzájárult a számtalan esetben kitűnően vizsgázó, profivá nőtt sajtósóvivőnk, Kiss Gy. Csaba távozásához is.

Aktívabb közéleti szerepvállalásom az MDF-ben a *II. lakiteleki találkozón*, 1988. szeptember 30-án elmondott beszédemből, szervezőmunkámból és azt követő tevékenységemből is érzékelhető.

1988. október elején megtisztelő megbízatást kaptunk Joó Rudolffal. A Magyar Demokrata Fórum képviselőjeként részt vettünk a *Fidesz I. Kongresszusán*, ahol üdvözölhettük a hivatalosan megalakult és az MDF-fel is közösséget vállaló új politikai szervezetet.

Jellemző, hogy ebben az időben még a társasági összejövetelekre is rányomta bélyegét a politika. Ennek egyik példája Kósa Ferenc barátunk és kurátorunk születésnapjának összejövetele. 1988. októ-

„A társadalom elveszett bizalmának visszanyerésére a régi [politikai irány] megőrzésével nincs lehetőség. Bizalom nélkül viszont nincs stabilitás és kibontakozás.” (Idézet Pozsgay Imre lakiteleki hozzászólásából.)

ber 22-én, a Sziráki Kastélyban széles kör, a hazai közélet mintegy félszáz jeles képviselője fogadta el a meghívást. A köszöntések és az ismerkedő-barátkozó étkezés órája után azonnal az ország sorskérdéseit, a társadalmi káosz és a gazdasági katasztrófa elkerülésének lehetőségeit tárgyaltuk. A Pozsgay Imre erősítését is szolgáló összejövetelel részben az MSZMP reformerői voltak jelen, de véleményt mondott többek között Püski Sándor, Ratkó József, Pálfy István, Petschnig Mária Zita, Bihari Mihály, Tóth Károly ideggyógyász, Vizi E. Szilveszter, Szép Sándor kertész, Dobos László, Lugossy László és Czine Mihály is. A sort Pozsgay Imre zárta. Rövid elemző beszédében Lakitelekre is kitért, megjegyezve, hogy kollaboráción alapuló látszatbékében élünk, amelyből *nem lesz közmegegyezés kiegyezés nélkül.*

A Bethlen Gábor Alapítvány 1988 novemberi díjátadó ünnepsége, ahol a régóta várt *Hitel* legelső számait is kézbe adhattuk, valódi *MDF-es közéleti eseménnyé* vált. Az Illyés Gyula születésnapján tartott harmadik díjátadó ünnepségünkön zsűfólasig megtelt az Országos Széchényi Könyvtár Díszterme. Bethlen-díjjal tüntettük ki Janics Kálmánnal, Duray Miklóssal és Ujszászy Kálmánnal együtt Bohumil Hrabal világhírű cseh író, aki Kiss Gy. Csaba jóvoltából, mindenféle hatósági ellenakciót elhárítva személyesen vette át és köszönte meg a kitüntetést, amely Alapítványunk számára is nemzetközi elismerést hozott.

Ekkor adtuk át az újonnan létesített *Márton Áron Emlékérme*ket, Szervátiusz Tibor alkotását magyarságszolgálatukért olyan személyeknek és szervezeteknek, akik korábban ezért elismerést soha, sehol nem kaphattak. Az erdélyiekkel vállalt szolidaritás jegyében tízen vehették át e kitüntetést: Erdélyi Világszövetség (Brazília), Magyar Emberi Jogok Alapítványa (HHRF, Hámos László, USA), Zsére Község (Szlovákia), Kriterion Könyvkiadó (Bukarest), Szent Anna Római Katolikus Plébánia (Deb-

recen), Rákosszentmihályi Református Gyülekezet, az 1988. június 27-i Hősök terei tüntetés szervezői, Dr. Barki Éva Mária nemzetközi jogász (Bécs), Dr. Kiss Ferenc irodalomtörténész (Bp.) és Henryk Jankowski római katolikus pap (Gdańsk, Lengyelország).

A Fórum fóruma, a Hitel

Megjelent az évek óta remélt *Hitel* – amely évekig az MDF valódi szellemi műhelyként, élő fórumaként működött – első száma, s rendkívüli népszerűségnek örvendett. A Csoóri Sándor elnökletével dolgozó szerkesztőségben a Bethlen Alapítvány képviselői meghatározó szerepet kaptak. A kéthetente megjelenő 64 oldalas lap főszerkesztője Bíró Zoltán, helyettese Alexa Károly lett. A szerkesztőség tagjai Bakos István, Berky Ferenc, Csengey Dénes, Csurka István, Dippold Pál, Drobek Ödön, Fekete Gyula, Für Lajos, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor, Markovics Mara, Mányoki Endre, Nagy Gáspár, Nagy Gyula voltak. Tiszteletbeli tagként Püski Sándor, a legendás kiadó neve is fémjelezte a kitűnően szerkesztett, jól tipografált, a szellemi megújulásra sarkalló színvonalas írásokkal, vitairatokkal és közérdekű információkkal teletűzdelt fekete-fehér lapunkat. Sajnos a kezdeti lendület később alábbhagyott, mivel a szerkesztőség zömét az ország életében egyre nagyobb szerepet vállaló, dinamikus növekvő MDF napi szervezési és vezetési gondjai kötötte le, miközben a közlésre szánt írások, híryananyagok szinte elárasztották az újságot. Művészet volt a lap színvonalát és politikai aktualitását egyidejűleg fenntartani. Nem egyszer megéltem, hogy az általam kért kitűnő tanulmányokat és közlésre előkészített írásokat (pl. Görömbei András, Hódi Sándor, Kósa László, Vekardi László vagy Tölgyessy Péter munkáját) a mindenható főszerkesztő-helyettes más fontos vagy aktuálisabbnak vélt cikkek miatt félretolta. Szinte fuldokoltunk a kéziratokban. Emiatt sok jeles szerző elpártolt tőlünk, s én sem mertem már felelőtlenül írásokat kérni saját rovatomba.

A sorsfordító 1989-es esztendő

Az új év új reményeket ébresztett bennünk, s én is örömmel vettem részt az egyre gyarapodó MDF-szervezeteink különböző szakmai fórumain. Szívesen vállaltam szervező munkát és előadást is, mint például 1989. február 18-án a *Passzivitás vagy politizálás* című váci fórumon. Közreműködtem az MDF és a szakszervezetek kapcsolatának szervezésében, de még fontosabbnak éreztem részvételemet az 1989. február 25-én, Dunaújvárosban tartott rendkívül jelentős és sikeres MDF Munkásfórum előkészítésében és lebonyolításában. Úgy vélem, ez is hozzájárult ahhoz, hogy márciusban, a minden újonnan alakult politikai szervezetet uraló humán-értelmiségi túlsúly mellett, nálunk hét munkást, négy mérnököt, három agrármérnököt és három gazdát is beválasztottak a küldöttek a párt választmányába.

Az MDF I. Országos Gyűlésén – bár semmiféle tisztségre nem pályáztam, mivel akkor még az MSZMP-nek is tagja voltam – a Jelölő Bizottságban, valamint a Szövegező Bizottság munkájában, az MDF programjának összeállításában is közreműködtem. Rendkívül tanulságos áttekinteni a följegyzett adatokat, amelyből látszik, hogy a 704 szavazólapot kitöltött küldött 20 és 202 jelölt közül, 665 érvényes szavazattal választotta meg a *15 fős MDF Elnökséget* és a *Választmány 60 tagját*. Szembetűnő a kiegyensúlyozott főváros/vidék arány (8/7 az elnökségben, 22/38 a választmányban), valamint a különböző szakmák, foglalkozások képviselőinek széleskörű reprezentációja, amelyből a tanárok, írók, orvosok kiemelkedtek. A fiatalok és a nők képviselete szerénynek mondható. A megyék közül Pest, Bács-Kiskun, Borsod, Veszprém – ahol az MDF szervezetsége és taglétszáma nagyobb volt a többinél – négy, illetve hét képviselőt adott.

Látható, hogy ekkor még Antall Józsefet a küldöttek kevéssé ismerték el, a húsz jelölt közül 317 szavazattal a tizenhetedik

az elnökségi tagok listáján, de tizenötödikként került csak be az Elnökségbe Szabad György professzor is, aki 394 szavazatot kapott. Ők a későbbi kerekasztal-tárgyalásokon, főként a média közvetítésével szereztek ismertséget a tagság körében. Az MDF-küldöttek szavazataikkal főleg *azokat támogatták, akik szervezőként és igazi népképviselőként járták a településeket, tárgyaltak az emberekkel, s vállalták a pártállami önkényuralommal szembeni harcot*. A legtöbb szavazattal Csengey Dénes (637), majd őt követve Für Lajos, Lezsák Sándor, Csoóri Sándor, Bíró Zoltán, Furmann Imre és Csurka István került az MDF első Elnökségébe. Mindnyájan a lakiteleki sátor szervezésétől kezdődően, a legnehezebb időkben cselekvő részt vállaltak a különböző fórumokon és a nemzetépítő mozgalomban. Ezen a márciusi vasárnapon jelentette be Lezsák Sándor, hogy az MDF taglétszáma 13.200 főre nőtt, s a központ Lakitelekről fölköltözik Budapestre. Ezen az Országos Gyűlésen még egy fontos és felelősségteljes feladatot kaptam: a Szövegező Bizottságban Antall Józseffel és Gergely Andrással együtt mi öntöttük végső formába az ország több száz szervezetéből, az MDF vezetőinek szövegjavaslataiból, tervszövegeinkből az MDF (első) programját, amelyet a küldöttek megszavaztak, elfogadtak.

Elszámolásaim

Számomra súlyos gondot okozott, egyre nyomasztóbb *terhet jelentett kötődésem az MSZMP-hez*, amelyben – barátaimmal együtt, jobbító szándékkal történt belépésemtől kezdve – nagyrészt ellenzéki szerepre kényszerültem. Úgy vettem részt *MDF-karszalagos rendezőként*, Nagy Imre és mártírtársai 1989 június 16-i újratevésének főlemelő eseményén, hogy azt a köztisztviselőknek megtiltották. A munkahelyemen és a párton belül zajló viták, valamint a reformerök elleni ádáz hajsza késztetett arra, hogy az általunk a különböző pártfórumokon szóvá tett – a magyar társadalom ellen évtizedek során elkövetett – pártbűnöket számba vegyem, orvoslásukat igényeljem.

„Nincs reform reformnemzedék nélkül, s nem lesz magyar megújulás a nemzet legjobbjai és a tevékeny ifjúság összefogása nélkül.”
(Idézet Bakos István írásban benyújtott 1987-es hozzászólásából.)

A hét pontban megfogalmazott követeléseket tartalmazó, de a békés rendszerváltást szolgáló *Elszámolás* című vitairatomat a *Népszabadság* 1989. május 27-i számának *Álláspont* rovatában közzölték. A cikket széles körben olvasták és vitatták, főleg az amúgy is forrongó pártszervezetekben, ahonnan pozitív és élesen elítélő vélemények is eljutottak hozzám. Különösen munkahelyemen, a Művelődési Minisztérium összevont párttaggyűlésén június 24-én elhangzott igaztalan vádak háborítottak föl. Füstölögve tértem haza. Bekapcsolván a tv-t, azt láttam és hallottam, hogy Bíró Zoltán barátom, az MDF elnöke, bejelentette az MDF párttá alakítását. Ez sokkoló hatással volt rám: azon nyomban leültem, és megírtam bejelentésemet, miszerint egyidejűleg mindkét pártból kilépek. A levelet másnap mindkét szervezet irodájába személyesen postáztam, ahol azt tudomásul vették.

Ettől kezdve többnyire csak külső szemlélője voltam az MDF-ben zajló eseményeknek. Még részt vettem és félig hozzá is szóltam a II. Országos Gyűlésen, de akkor már nem rám, hanem az országgyűlési képviselőválasztás első MDF-es győztesére, Debreczeni Józsefere volt kíváncsi a levezető elnök és a küldöttek. Debreczeni nem az MDF nemzetépítő mozgalom értékeiről, megtartásáról akarta meggyőzni őket, mint én, hanem a politikai hatalom megragadásáról szónokolt. Megalázottan hagytam el a szónoki emelvényt, s a *Jussban* közöltem a félbeszakított felszólalást *Ne hagyd a politikát, de építkezz* címmel, amellyel leköszönt elnökünknek is üzentem.

Szomorúan tapasztaltam, s az MDF jövőjét tekintve sorsszerűnek éreztem, hogy Bíró Zoltán elnöki posztról történt lemondását, Pozsgay Imre kitagadását – kevés kivételtől eltekintve – eléggé közömbösen fogadták azok is, akik-

kel évtizedes küzdelmekben edzettük sorsközösségünket. Fájt, amikor a valakik által egykor a Bethlen Alapítvány Titkárságába kakukktojásként delegált Krasznai Zoltán, az elnök MSZMP-s múltjára hivatkozva szólította föl Bíró Zoltánt posztjáról való lemondásra, s az „öreg hajdúk” egyike sem tette őt helyre. (Különös, hogy egyszer csak a *Magyar Nemzet* főszerkesztőjévé nevezték ki.) Az MDF folyamatos fölszámizásának ellenszerét nem voltunk képesek megtalálni. Az ígért tavaszi nagytakarítás elmaradt, csakúgy, mint az alkotmányozó nemzetgyűlés, amelyet az Ellenzéki Kerekasztallal pótoltak. A végiggondolatlan kárpótlási és privatizációs hajszát elkezdték már Grószék, de folytatódott az MDF-kormány idején is, később pedig még inkább.

Vajon hol vétettük el? Hiszen a lakiteleki sátor „emberanyagából” legalább három kitűnő kormányt föl lehetett volna állítani, de onnan csak ketten kaptak tárcát az Antall József vezette kormányban. Pedig Lezsák Sándor hívására boldogan mentem a Bem téri központba én is az MDF választási győzelmét ünnepegni. Abban akkor még évtizedes közös munkánk, a nemzeti erők összefogásának gyümölcsét éreztem.

Azután a magyar szolidaritás, az évtizedes barátságok és a hiteles politizálás megcsúfolásának, az erkölcsi züllésnek számtalan esetét láttam és élhettem át a kormányváltások forгатagában. A megélhetési politikusok száma és aránya rohamosan nőtt, a politikai morál pedig egyre mélyebb szintre süllyedt minden pártban, amely alól a hagyomány- és tekintélytisztelő nemzeti oldal képviselői sem vonhatók ki. A politikai váltógazdaságban a magyar közigazgatás állapota katasztrófálissá vált, az ország eladósítása soha nem látott méreteket öltött.

Tudom, hogy ezért sokan a globalizációt, a nemzetközi tőkés érdekeltségeket, az Európai Uniót és más külső tényezőket tesznek meg első számú felelőssé. Tu-

dom, hogy a *tátott tőke sárga szája* ránk lehel most is, a szociális piacgazdaság ideája pedig egyre távolabb kerül tőlünk.

Tapasztaltam, hogy az antiszemizmus bélyegével és nemtelen vádjaival folyamatosan szennyezték a hazai közéletet, a nemzeti megújulásra törekvő értelmiséget. Mégis úgy vélem, hogy előbb a saját portánkon próbáljunk rendet teremteni. Szálljunk magunkba, s a hibázókat, népünk közérdeke ellen vétőket először országon belül keressük; s a jövőben ne bízzunk rájuk fontos közfeladatokat. Ehhez a számvetéshez érdemes fölidézni Arany János *A régi panasz* c. versének befejező strófáit:

*„Hogy reméltünk! s mint csalódánk!
És magunkban mekkorát!...
Hisz csak egy pontot kerestünk:
Megtalálva, onnan estünk;
Így bukásunk lelki vád.*

*Mennyi seprő a pezsgésben,
S mily kevés bor!... Volt elég,
Kit nagy honszerelme vonzott
Megragadni minden koncot,
Nehogy más elkapja még.*

*Mennyi szájhős! mennyi lárma!
S egyre süllyedt a naszád;
Nem elég csak emlegetni:
Tudni is kell jól szeretni,
Tudni bölcsen, a hazát.*

*Vagy nekünk már így is, úgy is
Minden módon veszni kell?
Egy világ hogy ránk omoljon?
Kül-erőszak elsodorjon?...
Vagy itt-benn rohadni el?”*

Úgy gondolom, a magyarság esélyeinek újratárgyalására húsz év múltán is égető szükség lenne.

(A 2007-es Rendszerváltó sorsok e díjnyertes pályaműve a *Kortárs* 2007 szeptemberi számában jelent meg. Fenti írás a korabeli közlés rövidített változata.)